

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj: Egész évre ... .. 4 frt. Félévre ... .. 2 „ Negyedévre ... .. 1 „</p>	<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szerkesztési részét illető cikkek, mint a közlöneti pénzek a „Közművelő- dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várhoz küldendők.</p>
---	---	---

A Statusgyűlés.

(Folytatás.)

Tárgyalás alá vétetik az évi jelentés X. pontja.

A radnóthi uradalom kezelése és jövedelmezősége.

1. A radnóthi uradalom házi kezelés alatt levén, gazdasági ügyeit a jószágigazgató közvetlenül intézte, nem lévén betöltve a szervezetben rendszeresített intézőtisztai állás.

A szervezeti szabályok különben ezen uradalomra nézve is életbeléptek s a jószágigazgató mellé kineveztetett a megállapított illetményekkel Zsidó Károly első ispánnak, Gáspár Tamás második ispánnak és Silló Kálmán tiszti segédnek, utasítatván egyszersmind a jószágigazgató, hogy 1888. évi január 1-től kezdve a házi konyhát szüntesse be s azon tisztéknek és cselédeknek, akik élelmi ellátásban részesültek, adjon terményekbeni illetményt, s minthogy a róm. kath. lelkész és k.-tanító is ily ellátásban részesült, ezen ellátásnak pénzfizetésre való átváltoztatása, s terményekben való kiszolgáltatása iránt terjesszen föl javaslatot.

Ezen intézkedések folytán a házi konyha beszünttetett s a tiszti és cseléd személyzet járandósága pénzben és termény deputatumokban szolgáltatik ki 1888. január hó 1-től kezdve.

A lelkész és k.-tanító javadalmazásának megállapítása czéljából fölterjesztett jószágigazgatói javaslatot Lónhárt Ferencz erdélyi püspök ur ő nagyméltóságával közöltük, kinek észrevételei tekintetbe vétetvén, a javadalmazás következőkben lett rendszeresítve:

a) a lelkész javadalmazása készpénz évi 275 frt, tisztabuza 10 hcl. á 5 frt, kétszeres 10 hcl. á 4 frt, tengeri 10 hcl. á 4 frt, ujbór 300 liter á 20 kr, hizott sertés 1 db á 30 frt, turó 25 klg. á 40 kr, só 20 klg. á 8 kr, tűzifa 24 km á 2 frt 50 kr, két tehén tartása á 15 frt, két db. sertés legeltetése 1 frt, kert 400 □ meter 4 frt; szabad szállás. Összesen 602 frt 60 kr. b) a k.-tanító javadalmazása készpénz évi 200 frt, tisztabuza 8 hcl. á 5 frt. kétszeres 8 hcl. á 4 frt, tengeri 10 hcl. á 4 frt, ujbór 250 liter á 20 kr., turó 17 klg. á 40 kr, só 20 klg. á 8 kr., hizott sertés 1 db. á 30 frt, egy tehén téli nyári tartása 15 frt, tűzifa 24 km. á 2 frt 50 kr, szabad szállás. Összesen 475 frt 40 kr.

2. A radnóthi uradalom jövedelmezőségét 1887-ben és 1888-ban a jószágigazgató előterjesztése szerint a következő adatok tüntetik ki:

a) 1887. évi tiszta jövedelem.

1. Beszállított a kolozsvári adónivalba 1887-re 25364 frt 55 kr,

2. 1888. aug. 31. beszállított 7200 frtból, esik 1887. évre 2635 frt 45 kr, összesen 28000 frt.

3. A kastély emeletének magtárrá való átalakítása 1000 frt.

4. Még el nem adott 20 mm. tiszta buza értéke 120 frt.

5. Még el nem adott 25 mm. zab értéke 87 frt 50 kr. összesen 1207 frt 50 kr.

Összes tiszta jövedelem 29207 frt 50 kr.

b) 1888. é v b e n l e e n d ő j ö v e d e l e m :

1. A kolozsvári adóhivatalba beszállított 1888-ra 4564 frt 55 kr.

2. 1888-ban még várható: a) Termés tiszta búzából 25000 frt, b) Termés zabból 800 frt, c) Termés rozsból 500 frt. d) Termés tengeriből 8000 frt, e) Fölös vámtermények eladásából 1000 frt, f) Esetleges pénztári maradvány 1000 frt, összesen 35700 frt. Tisztajövedelem tehát valószínűleg lesz 1888-ra 40264 frt 55 kr.

Az 1887. évi jövedelem 29207 frt 50 kron azért nem emelkedhetett felül, mivel azon évben a szemes termények úgy minőségileg, mint mennyiségileg gyengék voltak; az 1886. év őszén elvetett őszi buza hiányosan kelt ki, a reá következő téli hideg és tavaszi időjárás a buzát annyira megrikították és gyengítették, hogy jobb termést, mint milyen volt, várni nem lehetett; a tengerire sem volt kedvező sem a tavaszi sem a nyári időjárás; az állat tenyésztés jövedelmének csak igen csekély részét lehetett a jövedelem közé felvenni, mivel annak legnagyobb része az adó és kezelési költségek fedezésére fordított.

Az 1888. évi kilátások sokkal kedvezőbbek, mert csak a tiszta buza termés 4000 mmázsára tehető, mi 6 frt 40 kron eladatván, egymaga 25,600 frtot képvisel.

A 15-ös bizottság idevonatkozó véleménye:

K.) A radnóthi uradalom kezelése és jövedelmezősége vonatkozó adatokat tartalmazó X-ik pontnál sajnálatlat értesültünk a radnóthi jószágnak a legszerényebb számítás és reményeigen is alul maradt eddigi csekély jövedelméről, de mint oly körülményt, melyet a multra nézve megváltoztatni lehetetlen, kénytelenek vagyunk tudomásvételre ajánlani.

A gyűlés kebelében óhaj merülvén fel a számodások betekintése iránt:

— *Bíró B. előadó* jelenti, hogy az 1887. számodás f. év szept. 13-án terjesztetvén be, annak felülvizsgálás végett való fölterjesztése s a statusgyűlés elé való terjesztése nem volt lehetséges; mire nézve a jelenlevő jószágigazgató adhat felvilágosítást.

— *Beleg Ferencs* a két évről kimutatott jövedelemmel egyáltalán nincs megelégedve, minden gazdálkodási elvvel és tapasztalattal ellenkezik; ezen jelentést tudomásul nem veheti, — de ellenben indítványozza, hogy gyors és gyökeres intézkedés által törekedjék a Státusgyűlés a birtokunkat fenyegető veszélyt elhárítani.

Tett indítványra elhatároztatik, hogy ezen pontra való érdemleges határozat hozatala végett az évi jelentés XI. pontja is tárgyalás alá vétetessék, mely így szól:

A radnóthi uradalmi bizottság jelentése.

A radnóthi uradalom megvizsgálására kiküldött bizottság igazgatótanácsunkhoz beadván jelentését, azt a mult Státusgyűlés határozatából kötelességünknek tartjuk egész terjedelme szerint külön mellékletben bemutatni; mindazonáltal előleges tájékozódás végett czélszerűnek tartottuk e helyen a bizottság által a kezelésre vonatkozólag tett főbb javaslatokat kivonatban ide iktatni a mint következők:

1.) A szoros értelemben vett mezei gazdaság, u. m. szántás, vetés, aratás, betakarítás stb. bizonyos, halasztást nem szenvedő időszakokhoz lévén kötve, az ígás erőnek multhatlanul olyannak kell lenni, hogy az egyes időszakokhoz kötött munkákat még előre nem látott kedvezőtlen időjárás esetén is, maga idején és szigorú pontossággal végezni lehessen. Az összes uradalmi szántók mintegy 1960 holdnyi területet képviselven, ebből a haszonbérben levő déghi és sályi 258 holdat leütve, házi kezelés alatt maradt körülbelül 1710 hold. Az igavonó erő ezzel szemben áll 33 négyes ígás fogatból, melyek rendes körülmények közötti fogatonként tavaszkor 15—16 holdat, őszkor szintén 15—16 holdat, esetleg többet is bírnak megmivelni, s habár a radnóthi uradalomban az őszi vetéseknél ezen kívánalomnak elég is lett téve, a mennyiben 500 holdnak megfelelő vetőmag lett elszámolva; ezen arány azonban a tengerire nézve, melyből csak 250—360 holdnyi terület vétetett művelés alá, ígás erő hiánya miatt, nem lett megtartva, s miután ily beosztás alapján az ugar rendszer szerinti egyharmadrész szántók ez évben csak 850—860 hold körüli mennyiséget mutatnak ezen körülmény mindenesetre a beosztás aránytalanságáról, valamint közel 200 holdnyi területnek ez évbéli jövedelmességéről tanuskodik. Hogy e bajon segítve legyen, s a szántás alá vehető szántók jövőre minden fenakadás és megcsönkítés nélkül rendszeres művelés alá vétethessenek az ígás fogatoknak 33-ról 40-re, illetőleg 160 darabra leendő kiegészítése ajánlatik.

2.) A legelőkre nézve a bizottságnak következő észrevételei vannak:

Az összes legelő álladék 1027 hold lévén, ebből leütve a haszonbérileg kezelt déghi és sályi 115 holdat, maradt házikezelés alatt 912 hold. Tekintettel arra, hogy a jármás ökrök jobbára szénával és vetett takarmánnyal tartatnak, a juhok pedig és sertések nyáron át ugaron legeltetnek, a 912 holdnyi legelőnek felhasználása az alig 240—250 darab gulyabeli marhák számára nem csak fejtűnően felesleges, de káros is, a mennyiben ezen legelő mennyiségnek legalább fele része, mintegy 450 holdnyi terület, a vidéken nagyon keresett, bérlegelőnek volna kiadható, mi átlag egy-egy marha után 6 forintot számítva, 1600—2000 forintnyi évi tiszta jövedelmet eredményezne. Javasoltatik tehát, a legelők nélkülözhető részének évenkénti bérbeadása, míg azt az uradalmi marhaállomány létszáma megengedi.

3.) A 98 darabból álló tehén állományból a selejtes, szaporításra nem érdemes rész eladandó. Ennek fejében egy 40—50 darab válogatott tehénből álló törzsnnyáj állítandó, még pedig szabályszerű törzskönyv vezetése mellett. Az ezen válogatott törzsnnyájából remélhető borju álló-

mány nemcsak magát a törzsnnyáját, hanem jó árban értékesíthető bika állományt, továbbá az ígás fogatok évenkénti kiegészítésére szolgáló tulok, illetve ökrállományt szolgáltatná. A mennyiben azonban ezen törzs tehén nyáj nem volna elegendő az ígás ökrök számát fiatalabb anyag-gal rendszeresen kiegészíteni, e végből a kimustrálandó ökrök árából évente még pedig az olcsóbb árakra való tekintettel, ősz vagy télnek idején, a tulok-nyáj számára 40—45 ép és egészséges tulok vásárlandó. A tehén állományra még az a megjegyzésünk van, hogy habár a 98 darab között 64 borjus tehén található, a feles tej értékesítésére suly és figyelem nem fektetettik. Ennek igazolásul az hozatott fel, hogy a tej ép és egészséges borjuk nevelésére igényeltetik. A bizottság azonban azon nézetben van, hogy a tej mennyiségét, jó legelő mellett, minő Radnóthon is van, annak czélirányos hasznosítása határozza meg. Ugyanis ha a borjus tehén rendszeres fejés alá nem vétetik, teje természetszerűleg azon mértékre lepad mely mérték elegendő a borju fenntartására. Ha pedig pl. két emlő fejtetik, két emlő a borju táplálására hagyatik, a tej mennyiség annyira fog felszaporodni, mennyi elegendő lesz a borju táplálására és egyéb használatra. 64 borjus tehén után, minden napra csak másfél liter tejet számítva, egész éven át 547 és félliter tejet teszen ki; a tejnek literét 6 krral számítva egy évi tej eredménynek értéke leszen 328 frt. 33 kr. Ez ha nem is sok, de mégis valami. Legrosszabb esetben a tehén tejt juh tejjel elegyítve, mint kitűnő minőségű sajt értékesíthető.

4.) Tekintettel arra, hogy a sertés teyésztés a gazdaság egyik jövedelmezőbb ágai közé tartozik, czélirányosnak tartjuk, hogy a 101 koczállomány 200-ra emeltesse, a felszaporítás gazdasági takarékosság szempontjából a jelenlegi nyájából eszközölhető. Miután azonban a faj jóvolta részint eltartás tekintetében, részint eladásakor sokat határoz: a jelenlegi fajt nemesebb és jobb fajjal felfrissítendőnek véleményezzük, még pedig kitűnő és elismert becsü kanok vásárlása által. E tekintetben ajánljuk a Tisza Kálmán-féle geszti fajt, mely nem kényes és aránylag kevés táplálékkal hamar hizlalható.

5.) A juhgazdaság mai közgazdasági viszonyaink között legkevésbé lévén az idegen versenynek kitéve, másfelől a folyamatban levő tagosítások következtében naponta apadván a kisebb gazdaságokban a juhtartás, holott az csaknem nélkülözhetetlen szükségét pótolja a gazdaságnak azon körülményre való tekintettel, hogy az adott viszonyok között a juhok értéke és ennek következtében azoknak jövedelmezősége hova-tovább mindinkább emelkedik: a juhgazdaság terjedtebb fejlesztése ajánlatik, még pedig oly formán, hogy még ez évben, ha késő nem lesz, de mindenesetre a következő években a bárányok legszebb példányai el ne adassanak, hanem a bérbécssek mint herétek két éves korukban adassanak el, míg ellenben a nőstény bárányok hivatva leszenek a vénülő anya juhokat pótolni. Az eladásra szánt vén juhok pedig mindig csak mint mustra állatok hízlat állapotban értékesítendőek. Ezen mivellet szerint a jelenben 2 forinton feül el nem adható bérbécsbárány két éves korában mint herél 8 forinton is értékesíthető, mely árból ha le is vonjuk a tartási költségeket, a gyapjun kívül, mégis kétszerezve lesz a bárányok utáni eddigi jövedelem, csak így lesz érvényeszerve a gazdasági elmélet azon tételének, hogy egy okszerűleg és számitással vezetett gazdaságban a krajczárért nem szabad oda adni a forintot. Mi végre a juh állomány minőségét illeti, az kitűnő lévén, továbbra is megtartandónak véleményezzük, csupán azon kiegészítéssel, hogy a mostan fehér helyett jövőre két törzs nyáj, egy fehér és egy fekete tartassék.

6.) A két kocsiló továbbra is megtartandó; a két rossz ígás ló 4 jó ígás lóval pótolassék s miután egy hátsó ló a többnyire ellentétes irányban elfoglalt két ispán igényei-

nek nem felel meg, a meglévő egy hátsó ló mellé még egy második szerzendő be.

7) Miután a bizottság feladatához tartozik egyszerűen véleményt mondani az udvarban levő köistállóra nézve, melynek fedele leomlott, erre vonatkozó eltérő véleményeinket a következőkben vagyunk bátrak előterjeszteni.

a) Gróf Haller Jenő bizottsági elnök kiindulva azon szempontból, hogy a szóban forgó istálló fenntartása esetében az abban tartott marhák számára szánt tetemes takarmányt, továbbá szalmát stb. továbbra is a köcsüri tanyából az udvarba kell szállítani, az itten összegyűlendő nagy mennyiségű trágyát pedig a távol eső mezőkre kihordani, mi felette sok munka és idővesztéssel jár, a kérdés tárgyát képező istállónak lerombolását, és annak helyébe egy a radnóthi határon levő köcsür nevű gazdasági telepet kiegészítő, 80 igás ökörnek befogadására alkalmas istállónak felépítését ajánlja. Utóbbihoz az építőanyagot részint a lerombolandó istállónak kő- és tegla anyaga, részint a készletben levő körülbelül 50 ezernyi rakótegla és 150 ezernyi zsendő szolgáltatná. A még megkívántató többi építő anyagnak költségeit az uradalmi pénztár fedezné.

Ezen vélemlénytől eltérőleg b) Betegh Ferenc és Kovács Ferenc bizottsági tagok azon nézetben vannak, és erre főleg takarékosági szempontok vezetik, hogy az udvaron levő 50 méter hosszú és 13 méter széles köistálló házi kezelés és kellő felügyelet mellett sürgősen helyreállíttassék. Habár a köcsüri telepen, mint a radnóthi birtok rész központján egy körülbelül 80—100 jármás ökör befogadására alkalmas istálló építésének, főleg azon szempontból, hogy a megnevezett határrész megművelésére szükségeltető igás erő kezügyben legyen, kétségbe nem vonatik, mindazáltal tekintve a költségeket, melyekbe egy ily istállónak felállítása kerülne, s mely költségek fedezésére csak későbbi időszakban volna kilátás, mikor a radnóthi uradalom gazdaságilag kellően megerősödött; tekintve továbbá, hogy az általunk ajánlatba hozott iörzs tehén gulya tejgazdasággal kapcsolatosan legcélszerűbben a kérdés tárgyát képező udvarbeli istállóban volna elhelyezhető, tekintve, hogy azon 50 méter hosszú és 13 méter széles istálló könnyűanyagból lebontása és kihordása még egy ötödörös terjedelméig sem kárpótolná, egy e tanyán építendő új nagy istállónak anyag szükségletét; végre tekintve vége azt is, hogy a szóban forgó udvarbeli istálló, mint-hogy falai meglehetősen épek és erősek, s csak a földszinti részek lettek, fél ölnyi felemeléssel, belsejének 3 lábnyira való feltöltésével, továbbá a földszinti felrésznek portland-cementtel való kijavításával, könnyen és aránylag kevés költséggel magtárnak lenne átalakítható, milyenre előbb-utóbb úgy is szükség van, (az uradalom ez idő szerint gabonakészletét a kastély emeleti részén tartja;) tekintve mindezeket az udvarbeli köistálló még ez év folytatán történendő helyreállítását javasoljuk. Mi a helyreállítási költségeket illeti, azoknak 6000 forintra történt előirányzatát soknak tartjuk; nem azért, mintha 6000 frt. érő javítást rajta eszközölni nem lehetne, hanem azért mivel a helyreigazítást véleményünk szerint kevesebb költséggel és egyszerűbben ugyan, de szintén célirányosan lehet eszközölni.

Ezeknek előre bocsátása után az épületekre vonatkozó javaslatainkat a következőkben foglaljuk össze:

A radnóthi uradalomnak geographiai fekvése olyan lévén, hogy annak kezelése és megművelése legcélszerűbben 3 központból, u. m. a köcsüri (radnóthi,) Dombi csüri (maros-orbói) és hodályi (maros-lukencei) tanyákról eszközölhető; a gazdasági épületek kiegészítésének, továbbá az igás marhák beosztásának is a mondott három telep szerint kell megtörténnie, ha nem is azonnal, de fokozatosan és az igények mérvéhez képest.

A haladékok nem szenvedő helyreigazítások esetleg új építkezések ezek:

a) Gróf Haller Jenő bizottsági elnök ajánlatának elfogadása esetében mindenké előtt a többször említett udvarbeli nagy köistálló még ez év folytatán volna lebontandó és részben használható anyaggal a köcsüri telepen egy 80 igás ökör befogadására alkalmas új istálló építendő. — Ha pedig

b) Betegh Ferenc és Kovács Ferenc bizottsági tagok ajánlata fogadtatnék el, akkor a gróf Haller Jenő által lebontásra ajánlott udvarbeli köistállónak, nehogy 80 igás ökör tölire hajlék nélkül maradjon, még e nyár folytatán mulhatatlanul és sürgősen helyre kell állíttatnia.

c) Halasztást nem szenved a Dombi csüri új istállónak új kötésekkel és faoszloppokkal való ellátása.

d) A lekenczei (hodályi) marha istálló szintén sürgős helyreigazítást és megerősítést igényel. Egyébként említett istálló, habár mély fekvésnél és törpe voltánál fogva felette alkalmatlan, még néhány évi szolgálatot tehet.

e) Küüzitendő és megművasztendő a hodályi teleprek egyik dűledező törökbuza kasa. A jövőnek leendő fenntartva a mondott telepet is egy alkalmas az igényeknek megfelelő, új ökör istállóval ellátni. A csürbirői lakás pedig némi változtatással annak idején ispáni laknak volna átvaltoztatandó.

f) Sürgős javítást igényel a radnóthi kocsma épület zsindele fedele, úgy szintén a többi gazdasági épületek fedelein is itt-ott javítások eszközözendők.

8.) A 8 kövü lisztelő malomra nézve, tekintve annak örlési képességét és kiterjedt vidékét, habár a gabona árak tetemesen leszállottak, 8200 frtban előirányzott jövevelmét nem tartjuk elengedőnek. A malom, a malommester nyilatkozata szerint, 24 óra időköz alatt 500—550 vékányi (100 hectoliter vagyis körülbelül 70 méter mázsa) gabonát örl le 100 vékányi, vagyis 10% (= 7 méter mázsa) napontai vámjövedelem mellett. Ha az uradalmi malomnak ezen örlési képességétől eltekintve s számba véve egyéb kedvezőtlen körülményeket, a napontai tiszta jövedelmet 5 métermázsanál többre nem tesszük, mindazonáltal 5 méter mázsa napontai fix administratio mellett biztos jövedelem szaporodást mutatna fel az uradalom javára. Ily administratio mellett a fix kezelő önhasznát látván, a malom jövedelmességében bizonyára oda fog törekedni, hogy azt minél jövedelmezőbbé tegye.

9.) A malomgát jobb szárnyán mutatkozó nagyobb mérvű martomlásra nézve tisztelettel megjegyezzük, miszerint annak helyreigazítása s okszerű megerősítése halasztást nem szenved. A gát biztosítása szempontjából a mart megerősítésnek legalább 30 öl terjedésig mulhatatlanul még ez év folytatán kell megtörténnie. A további 30 öl marterősítés jövő évre maradhat.

10.) Az uradalom részéről folyó 1888-ik évre betervezett költségvetés véleményünk szerint úgy a bevételek mint a kiadásoknál nem nyújt minden irányban részletezett adatokat. Azoknak egy része, vagy csak általánosságban van jelezve, vagy suppositumokra fektetve. Ezt általánosságban megjegyezvén, további részletekbe nem bocsátkozhatunk egyfelől azért, mivel a költségvetés elbírálása csakis a számítások megvizsgálásával kapcsolatosan volna alaposan eszközölhető, mire azonban megbízatást nem nyertünk; másfelől a költségvetés elbírálása nagy munka lévén, annak végrehajtását idő rövidsége és sok oldalú elfoglaltságunk miatt nem eszközöltettük. Az uradalmi iroda kezelése, véleményünk szerint, igen complicált és feleltet terjedelmes. Az arra fordított idő egy részének a gyakorlati téren leendő hasznosítása ohajtható volna.

11.) Az uradalmi szolgáló- és szerződéses személyzet fizetésének rendszere, a sokféle deputatum, legeltetési, állattartási jog stb belevégítése miatt szintén igen complicált. Másfelől egyes fizetéseket igen magasnak tart a bizottság. A fizetések rendszerének egyszerűsítését és egyes

tételeknek leszállítását ajánlja. Mily alapon lenne az egyszerűsítés és egyes tételeknek leszállítása eszközözendő, arra nézve az igazgatóság adhatná meg a kellő felvilágosítást.

12.) Az tapasztaltatott, hogy az uradalmi igazgatóság a különböző gabonanemekkel bevetett birtokrészek területének mekkoraságára nézve nem tud határozott felvilágosítást adni. Így pl. a tiszta búzával bevetett táblák térmérete 400—500 körülnek állittatik. Ezért a bizottság, már azon szempontból is, hogy a vetőmag elszámolásánál tévedések eshetősége kizárva legyen; de azért is, mivel ez minden rendezett birtoknak első követelményéhez tartozik, gazdasági térképek és üzemterv behozatalát ajánlja. Hasonló ajánlat tétetik vagyoni törzskönyvek behozatalára nézve. Csakis ilyenek behozatala és szabályszerű vezetése mellett képzelhető az uradalom ingó és ingatlan vagyonának pontos nyilvántartása és ellenőrzése.

13.) Valamint az ipar, mely helyt áll, nem prosperálhat, úgy azon mezőgazdaság is, mely nem törekszik előre s nem igyekszik a gazdaság minden, habár csak némi előnyt vagy jövedelmet hozó ágait kizsákmányolni, vagy teljesen elerőtlenedik, vagy bukás szélére jut. A gazdaságnak is meg vannak a maga sajátos fogásai, ép úgy mint az iparnak, vagy kereskedelemnek.

Mik ezek? Hol keresendők azok? azt ki lehetetlen és a gazdaság előnyére kizsákmányolni, az úgyes, szemes, mozgékony gazda feladata. Ha a gabona termés igér biztos sikert, a kisebb jövedelmi források el nem hagyogolása mellett, a gabona termelésre fekteti a fő súlyt; ha az állattenyésztés jövedelmez, azt igyekszik kizsákmányolni s így tovább. E helyen egy termelési ágra vagyunk bátrak az urad. igazgatóság figyelmét felhívni. Tudvalevő dolog, hogy a magyarhoni nagyobb uradalmak egyik kiváló jövedelmi forrását a gazdasági magvak nagyban termelése képezi. A pazar fényvel berendezett bel- és külföldi magkereskedések, a városi fűszerkereskedők köztesközvetítésül nagy részben magyarhoni, sőt erdélyi részre nagy birtokosok uradalmiból veszik drága áron közkináltra bocsátott gazdasági magvaikat. Miért ne művelhetné sikeresen a kitűnő talaju és magtermelésre kiválóan alkalmas radnóthi uradalom is a mezőgazdasági magvak termelését?

A gazdasági magvak szakszerű termelése, mindenemű magvak termelését beleértve, holdanként átlag 80—100 frt. tiszta jövedelmet biztosít, mely kulcs szerint csak 50 holdnyi területet jelzett gazdasági ágnak szentelve évi 4000—5000 frt. tiszta jövedelmet biztosít. Ha a radnóthi uradalom csak Maros-Vásárhely városát és vidékét látna el a keresett gazdasági magokkal, több ezer forintra menő évi jövedelmet állandósíthatna a Statusnak. Minő magvak termelésére kellene kiváló súlyt fektetni? Annak ki-kuhatolása, valamint a kereskedőkkel és magán consumensekkel állandó összeköttetéseket létesíteni, az az igazgatóság éllemességének és mozgékonyságának feladata volna.

14.) A regalék és haszonberek kiadásánál az igazgatóság azoknak időnkénti fokozására törekedjék. (Ez a radnóthi idej regalék kiadásánál megtörtént). Ajánlandó továbbá, hogy a regalék és haszonberek kiadásánál az igazgatónácsnak egy ahoz értő tagja, lehetőleg jogtanácsosa mindig jelen legyen.

15.) Szakszerű berendezés tekintetében a radnóthi uradalom még sok kívánni valót hagy maga után. Többek között sok munkaerőt megkímélő gazdasági gépek tekintetében szegény az uradalom. A meglevők mellé első sorban 2—3 sorvető gépnek beszerzése ajánlatik, főleg azon indokból, mivel a sorvető gépeknek, főleg a radnóthi jobbra sima és puha talajban való alkalmazása által sok munkaerő és a vetőmagnak tetemes megkímélése eszközöztetnék.

16.) Javasoltatik, hogy a minimumra reducálendő re- gieköltségek a lehetőleg intenzív irányzattal és a produc-

tív erőnek évről-évre leendő emelésével folytatott gazdaság eredményéből fedeztessenek, más szóval a szoros értelemben vett gazdaság önnön existenciájának bázisát képezze; míg ellenben a bizonyos terminusokhoz kötött regalé-, vám- és haszonbér jövedelmek, mielőtt befolyának, azonnal az alapítványi főpénztárba szolgáltatassanak be.

17.) Hogy azonban ajánlataink, elfogadásuk esetén, sikerhez vezessenek, kívánatos az is, hogy az igazgatóság keze kicsinyességig kötve ne legyen. A szabadabb mozgathatóság öntudata kellő szakértelemmel és lelkiismeretes ügybuzgósággal párosulva az igazgatóság sokoldalú működésébe teremtő erőt önt, utóbbiak élénkséget kölcsönöz és így az egészbe új életet lehelvén, annál gyorsabban és sikeresebben közelíti meg a kitűzött célt. Tény az, hogy kicsinyességig kötött kéz mellett sokszor károk merülnek fel, melyeket szabadabb mozgás, de egyszerűsített szakértő, gyakorlati és lelkiismeretes vezetés mellett, megelőzni vagy legalább a minimumra reducálni lehet.

18.) Miután a halászati jog bérbeadásának jelenlegi módozata jövedelmelősségre kevés kilátást nyújt, annak készpénz melletti bérbeadása javasoltatik. Hasonló ajánlat tétetik a vadászati jogra nézve, ha haszonbérleje akad. Végre

19.) Indítványaink befejezésül gróf Halter Jenő bizottsági elnök a kegyuri viszonyra kívánja a méltóságos igazgatónács nagybecsű figyelmét felhívni. A kath. Status mint tulajdonosa a radnóthi szép uradalomnak, midőn nem kíván megfélekedezni az anyagiakról, ne hagyja figyelmen kívül a szellemieket is. Ha emelni kívánjuk a gazdaságiakat, gyámolítsa tulajdonos méltóságához képest a kath. Status kegyurasága alatt álló templomot és iskolát is. Mindkettő Radnóthon a magaslat legszerényebb pontján áll, s mint ilyen gyámolítást, erősítést igényel, ha nem egyébként, a katolicizmus emelése és felvirágoztatása szempontjából. Ha nem is egyhamar, de mindenesetre előbb-utóbb a Statusnak gondoskodnia kellene arról, hogy a kastélyban levő és egykor a grófi család magán igényeinek megfelelő iskola helyett egy a parochialis igényeknek megfelelő plébánialis templom, pápi lak és iskola a községben, vagy a községhez közel emeltesék. Jól tudjuk, hogy ennek teljesítésére a radnóthi uradalom jelen viszonyok között ne a bir elegendő anyagi erővel; de a kath. Status mint kegyur a célt más források igénybe vételével is valósíthatja meg. Ha pedig a fennebbi terv kivételének legyőzhetetlen akadályok gördülnének útjába, a kastélynak egyik szörnnya, melynek emeletén ez idő szerint magtár van, földszinttel együtt volna templommá átalakítható.

Ite, ezekben kívántuk lehető hű képét adni radnóthi észleleteinknek. Ezek itt ott hiányosak is lehetnek, de ennek igazolásul tisztelettel megjegyezzük, hogy a gazdasági rendszer irányának kimerítő elbírálására a kezelés alatt levő minden ingó és ingatlan vagyon feltüntetett törzskönyvekre, továbbá a kitűzött gazdasági ipar és üzleti rendszer irányáról készített üzemtervekre lett volna szükségünk. Ilyenek nem állván rendelkezésünkre, csakis a gazdasági módszer gyakorlati részét bírálhattuk el s javaslarainkat is csakis ehhez képest tehetjük meg.

Mindazonáltal tapasztalataink nem egészen meddők voltak; csak az a sajnos, hogy azok inkább árny- s csak kevés fényoldalait kénytelenek feltüntetni a dolgok valóságának. Fájdalom, a gazdaságnak nem azon ideálját találtuk, melyet az erdélyi részekben egyetlen radnóthi uradalomhoz kötnünk lehet. A baj forrását nemcsak a mostani nyomott gazdasági viszonyokban, mint inkább azon körülményben véljük föltalálhatni, hogy a mostani gazdaságvitel csaknem minden ágaira nézve a régi megszokott rendszer alapján nyugszik. A mostani gazdaság egy csak nagyobb dimenziókban folytatott falusi gazdaság benyomását teszi, minden magasabb conceptio, — az új vívmányoknak a jelen viszonyokhoz és igényekhez való alkalmazása, — valamint a meglevő productív erő kelő

kiaknázása nélkül. Tudjuk, ezen sok águ mivelet nem egyszerre fogatosítható, de a kezdetnek mégis meg kell történni valamikor.

Ismerve a radnóthi uradalom előnyeit, azon meggyőződésben vagyunk, hogy az egy tapasztalatokban gazdag, czéljaiban előre tekintő, a helyzet előnyeit felismerő és erélyes vezetés mellett, a jelen nyomott gazdasági viszonyok daczára, képes lesz 45 ezer forintot is meghaladó tiszta évi jövedelmet az erdélyi kath. Státusnak biztosítani. Az uradalom kezelését azonban továbbra is a mostani elvek és rendszer szerint folytatva, csak azon esetben ígérne kedvező eredményt, ha a gabonaárak a nyolczvanas évek elején jegyzett tételeket nyernék vissza, a mire azonban ez idő szerint vajmi kevés a kilátás. Miután a status és az ennek tulajdonát képező köznevelési alapok nem várhatnak, a hiányosnak és gyengének bizonyult kezelés megváltoztatását az első teendők közé tartozandónak nyilvánítjuk. —

Mint hogy a jelentés ezen javaslatai nagy fontosságú nyilatkozatokat s az uradalom gazdasági ügyeit illetőleg részletesen praecisirozott bírálatok és eredményeiben megszerte időkre kiható s magának az uradalomnak létérdekeit érintő javaslatokat tartalmaznak, azt mindenekelőtt egyfelől a jószágigazgatónak észrevételei megtevéte végett kiadtuk, másfelől pedig előtanulmányozás és véleményes jelentés tétele végett egy szakbizottságnak áttettük, egyidejűleg pedig erdélyi püspök ur ö nagyméltóságával is másolatban nyilatkozata megtevéte végett közölvén:

Püspök ur ö nmltósága fölkérésünkre első sorban a nagy marha-istálló tekintetében méltóztatott megtenni nyilatkozatát, kijelentvén, hogy tekintettel arra, miszerint ezen istálló kijavitva, még néhány évi szolgálatot tehet s tekintetbe véve azt is, hogy a réginek lebontásával egy új istállónak a köcsürnél építése nagyobb összeget vesz igénybe, melynek kiadására status-gyűlési határozat nélkül nem tarthatjuk magunkat fölhatalmazottnak, oda nyilatkozott, hogy a régi köistálló helyreállítandó, mihez igazgatótanácsunk is hozzájárulván, utasítottuk a jószágigazgatót, hogy a helyreállítást az uradalmi mérnök által készített terv és költségszámítás szerint lehetőleg 2600 frton házi kezelés mellett eszközölje; a mennyiben pedig ezen összeg nem lenne elég, további összeg kiutalását kérje. — A jelentés többi részére nézve egyfelől a jószágigazgató észrevételeit megtevéte, másfelől pedig a szakbizottság javaslatait beterveztette s ezek tekintetében határozatul kimondatott, hogy az ügy még tüzetesebb előkészítése végett a jószágigazgató észrevételei is ugyanazon szakbizottságnak kiadatnak, hogy a radnóthi bizottság jelentésével összehasonlítva tegyen újabb előterjesztést és javaslatot.

Ennek folytán a bizottság újabban tett előterjesztésében következő véleményét nyilvánította.

„Alóliirt bizottság nem érzi magát hivatva arra, hogy a kéthármas bizottsági és jószágigazgatói sokban meg egyező, de sokban ellentétes gazdasági elveket fejtgető jelentés megbírálásába bocsátkozzék, hanem úgy van meggyőződve, hogy a három tagu bizottságnak a jövőre nézve tett javaslatai az uradalmi jószágigazgatónak azon meghagyással adassanak ki, hogy a jövő évi gazdasági üzembtervben, a melynek hiányát eddig is érzékenyen s károsan tapasztaltuk, legjobb meggyőződése szerint alkalmazza, s a mennyiben kihivetőknek nem találná, megfelelő módon ezíránt előterjesztését megtegye; a mennyiben pedig a 3 tagu bizottság az eddigi gazdálkodási rendszer s eredmények felett véleményezt, ezt oly szakértő s lelkiismeretes bírálatnak kell tartania s tartja is, melynek értelmében eljárni az igazgató tanácsnak felelősséggel járó kötelessége.

Ezen bírálat pedig a jószágigazgató személye, illetőleg gazdasági s hivatali tevékenysége ellen irányulván, bárha az egyéni jóindulat, igyekvés s tiszta jellem feltétlenül elismertetett s elismertetik is, jelenleg nem véleményezhetünk egyebet annál, mint hogy a három tagu bi-

zottságnak jelentése végtételét a mlgs. Statusgyűlés bölcs figyelmébe ajánlani méltóztatassék.“

Ezen javaslat 1888. évi aug. 13-iki ülésünkben elfogadtatván s a hármias bizottság jelentésének végtételét is már főlebb ismertetvén, van szerencsénk azt a mélyen t. Statusgyűlés figyelmébe azon kéréssel ajánlani, hogy méltóztatassék az uradalom jövődöbeli sorsa felől bölcs belátása szerint intézkedni.

A 15-ös bizottság idevonatkozó véleménye:

L.) Az igazgatótanácsi jelentés XI-ik pontjának tárgyalásánál egész terjedelmében felolvastuk a radnóthi uradalom megvizsgálására kiküldött Statusgyűlési bizottság jelentését, felolvastuk az uradalmi jószágigazgatónak ezen jelentésre tett észrevételeit, az ezek tárgyalására kiküldött igazgatótanácsi bizottság véleményét, nemkülönbén a jószágigazgatónak a legutóbbi időben f. hó 13-án beérkezett és az igazgatótanács által még nem tárgyalat észrevételeit és bár ama bizottsági vélemények a radnóthi uradalom viszonyait tetemesen aggályosoknak tüntet fel, ezen aggályokat némiképen a jószágigazgatói észrevételek mérsékelni látszanak, miért is, miután az ezen jelentések és észrevételekben foglalt szakszerű fejtegetések felett döntő véleményt nyilvánítani magunkat hivatva nem érezhetjük, azt kell indítványoznunk, hogy ezen jelentések és észrevételek oly utasítással adassanak ki az igazgatótanácsnak, miszerint azok tárgyalása és tanulmányozása, esetleg figyelembe vétele mellett belátása szerint intézkedjék s intézkedéseinek esetleg a dolgok ezutáni folyásának eredményéhez képest a jószágigazgató véglegesítésének kérdésében javaslatot tegyen.

Ezzel kapcsolatban fel kell elevenítenünk azon mult évi javaslatunkat, hogy a jószágigazgató lakása Kolozsmonorra volna áthelyezendő, hol egyuttal az intézői tisztet is viselheti, de ezen teendő mellett egyfelől az igazgatótanácsal szorosabb érintkezésben, másfelől közelebb közvetlen gazdálkodási teendők mellett sokkal inkább fel lehetne meg hivatásának, mint ezt Radnóthon lakva és az ottani gazdálkodást közvetlenül vezetve, teheti.

Ez esetben aztán a radnóthi intézői állás valamely alkalmas egyénnel betölthető lenne.

— *Ugron G.* kívánja, hogy a jószágigazgató adjon felvilágosítást, mert addig a tárgyalás egyoldalú marad.

— *Cseh László* jószágigazgató jelenti, hogy 1887. máj. 1-én vette át a jószágot, mikor már minden el volt vetve, ő tehát a mult év jövedelméhez képe nem folyt be; azután rossz termés volt; a kiadás pedig ép akkora volt, mint jó terméskor; innen van az, hogy oly csekély a mult év jövedelme; a számadások pedig azért nem voltak előállíthatók, mert a tiszték részint nem értettek hozzá, részint nem volt idejük, el levén foglalva az átmeneti munkákkal.

— *Br. Szentkereszt Gy.* történelmi pillantást vetve a radnóthi uradalom megvásárlására s jövedelmeztetésére, azon nézetének ad kifejezést, hogy a nevezett uradalom jövedelme a kezelő személytől függ; a mostani igazgató nem képes a kívánalmaknak megfelelni; ajánlja a jószágnak bérbeadását, a jószágigazgató helyezettessék át Monostorra.

— *Ugron Gábor* markirt vonásokban tünteti fel az uradalom kezelésében elkövetett hanyagságot és tudatlan-

ságot, s indítványozza, hogy a próba év letelvé a jószágigazgató elbocsátassék s az uradalom haszonbérbe adassék.

— *Gr. Haller Jenő* nem hiszi, hogy a haszonbérbe adás célravezető legyen, részint az uradalom elhanyagolt volta miatt, részint mert egy oly nagy uradalomra nem akad bérlő a mostani viszonyok miatt; s ha akad, az még 30 ezer főt sem fog adhatni. Szükséges mindenekelőtt az uradalmat jókarba hozni, mert az meg fogja teremni gyümölcsét; azután vagy bérbe lehet adni, vagy házilag kezelni, s ha itt a személyben van a hiba változtatni kell ráta.

— *Br. Bornemíssa Tivadár*, a haszonbérbe adást pártolja; a míg azonban ez keresztül vihető lenne, nem óhajtja a birtokot művelteni, az eladandó ingóságokból kielégítő tiszta jövedelmet lehet kapni.

— *Györfly Gy.*, nem tartja méltányosnak, hogy az uradalom házi kezelésének ily megdöbbentő eredményénél a jószágigazgató magára hagyatik s az igazgató tanács hátravonul.

— *Biró B.* előadó: az ig. tanács javaslatot tett, a Statusgyűlésnek jogában állott azt elfogadni vagy el nem fogadni; a Státusgyűlés elfogadta, tehát rekriminációnak az ig. tanácsra nézve helye nincs. Ha baj van, annak nem az ig. tanács az oka, hanem a kezelés; itt kell tehát segíteni; ő részéről a haszonbérbeadást pártolja.

— *Györfly Gy.*: azt kérdezte, hogy a bérbeadásig mi történjék az uradalommal?

— *Biró B.* azt hiszi, hogy jószágigazgatóra vagy egy intézőre szükség van; tehát vagy a mostani megtartandó, vagy más választandó, annál is inkább, mert a haszonbéri kezelés mellett is szükség lesz jószágigazgatóra.

— *Beteg Ferencs* a haszonbéri kezelést nem tartja célravezetőnek: indítványozza, hogy fix adminisztrátornak adassék ki.

— *Kovács Ferencz* úgy véli, hogy a baj abban van, hogy az uradalom igen nagy része nincs értékesítve és művelés alatt; ki kell aknázni az uradalom minden részét s az eredmény egészen más leend; ezt meg fogja tenni egy haszonbérllő; miért nem tudná meg tenni maga a Státus házilag kezelve?

— *Miksa Elek* befejezni kívánja a már eléggé kimerített ügyet; úgy véli, hogy a baj oka abban rejlik, hogy nagyon sokan folynak be rendelkezőleg a kezelésbe; azért indítványozza, hogy az ig. tanács kebeléből küldessék ki egy három tagu bizottság a jószág haszonbérbe adásának előkészítésére, a mely bizottság a bérbeadásig kezelje a jószágot.

— *Züllích István* szintén a haszonbérbeadás mellett szól.

— *Dr. Groisz G.* úgy véli, hogy ha rossz volt a házi kezelés nem az annak az orvossága, hogy haszonbéri kezelésre térjünk át, hanem a kezelést javítani, ha a kezelő személyben van a hiba, azon kell változtatni.

— *Ugron G.* könnyelműségnek tartaná még további experimentációkkal veszélyeztetni az uradalom jövedelmét; ajánlja a haszonbérbeadást.

— *Beteg Sándor* a szavazást holnapra kívánja halasztatni.

— *Gr. Haller Jenő* úgy véli, nem arról volt szó,

hogy a házi-kezelés maradjon-e vagy haszonbéri kezelés léptetessék életbe, hanem miként kell a bajon segíteni.

— *Ugron Gábor*: de épen ez volt a tanácskozás tárgya és kéri a kérdést így téve fel azt szavazásra bocsátani.

— A gyűlés a 15-ös bizottság indítványát nem fogadja el, — szavazattöbbséggel pedig elhatározza a házi kezelést tovább folytatni, a jószágigazgató elbocsátatik és új pályázat kihirdetése elhatároztatik.

Felolvastatik a választás eredménye; e szerint megválasztottak az egyháziakból: Barts Ferencz, Gergely Ignác, Möller Ede; a világiakból: dr. Groisz Gusztáv, Ugron Gábor, Györfly Gyula, Csiki Viktor, br. Szentkeresztgyörgy.

A gyűlés bezáratik s folytatása másnap reggel 9 órára tüntetik ki.

(Folyt. köv.)

T Á R C Z A.

Estén.

*Még mindig fülemben
Cseng az est harangja
Üdvöz légy Istennek
Dicsőséges Anyja!*

*Látlak fenn az égen
Hőfehér ruhában,
Széleden reszkető
Csillag mosolyában . . .*

*Látlak a néma est
Beszédés árnyában,
Fájdalmaknak Anyja,
Sötét gyászruhában . . .*

*A Te dicsőséged,
A Te mély fájdalomad
Láttára - szívemben
Ezer érzés fakad . . .*

*Szó ki nem mondhatja,
Toll le nem írhatja . . .
Dicsőséged s gyászod
Lelkem megsíratja . . .*

*Sírok gyászod miatt:
Egő fájdalomban;*

*Dicsőség felett:
Örvendő dalomban . . .*

*Legyen tiéd a sző
Bü- és örömkönye,
Az erdő virága,
Tenger minden gyöngye . . .*

*Neveddel fakadjon
A dal édes árja,
Ujját a fényes nap
Szent nevedben járja . . .*

*Neved mosolygjon
A kelő életre,
Neved hintsen álmat
A fáradt lélekre . . .*

*S'ha éltünk alkonyán
Cseng az „est” harangja:
Légy velünk Istennek
Dicsőséges Anyja!*

Fülei Szántó Lajos.

A magány óraiban.

— Gondolatok. —

Irta: **Fülei Szántó Lajos.**
(Folytatás)

Az idő tapasztalatait a romok köveire szokta írni.
Ezekről tanulnak a bölcsek.

*

Legjobb hazaszeretet a munkás élet.

*

Sokszor adjuk el olcsón az egészséget és vásároljuk
drága pénzen a betegséget.

*

A jóakarát sohase gyenge, sohasem lassu.

*

Az éretlenség és szenvedély követválasztásnál leg-
többször „követ” választó.

*

A nép műveltségét jogainak mikénti gyakorlása tűn-
teti fel.

*

Mindennap egy része hal meg életünknek. Sajátságos,
hogy mindenütt, mindenben látjuk a halált és mégis any-
nyira félünk attól.

*

A munkában megkérgesedett tenyér többet visz a
haza oltárára, mint a henylő gazdag keztyűs keze.

*

Az unalom fárasztóbb, mint a munka.

*

A beszédes fájdalomban mindig kétkedtem.

*

A tévedés beismerése és megbánása többet ígér,
mint a jótettekkel való dicsekvés. (Qui stat videat, ne
cadat!)

*

Valahányszor jót teszünk, egy-egy szép emlékekkel
gazdagítjuk a multat, melynek fénye életünk alkonyára visz-
sza fog mosolyogni . . .

*

A világ hiúsága a jótékonyt is oly divatosan öl-
tözteti, hogy édes anyja az egyház alig ismer reá.

(folyt. köv.)

Irodalom.

— Megjelent: „**Bölcseleti folyóirat**“ III-ik évf.
3-ik füzet. Szerkeszti és kiadja Dr. Kiss János. Tartalma:
1. Értekezések. 2. Bölcseleti mozgalmak, vegyesek. 3. A
bölcselet magyar nyelve. — Irodalmi értesítő. — Ára egy
évre 5 frt.

— „**Az iskolai vizsgálatokról**“. Irta: Dreiszi-
ger Ferencz néptanító. 71 lap. Ára 30 kr. Megrendelhető
Adán (Bácsmegeye).

— „**Katholikus hitoktatás**“. Havi folyóirat.
Szerkeszti és kiadja: Fonyó Pál. III. évf. 10. szám. Elő-
fizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 55 kr. Megren-
delhető Sükösdön (Pestmegeye).

— „**Isten Igéje szent beszédekben**“. XIII. évf.
11. füzet. Szerkeszti és kiadja Jagicza Lajos ravazdi lel-
kész. — Előfizetési ára egész évre 2 frt.

— „**A legszentebb rózsafüzér királynéja**“
1888. 10-ik füzet. Szerkeszti és kiadja P. Angelikus. —
Ára 1 frt vagy 5 int. elvállalása.

— „**Családi regénytár**“. Szépirodalmi folyóirat
I. évf. 8-ik füzet. Szerkeszti Ribényi Antal Kispesten.

— **Pályázat.** A szebenmegyei róm. kath. tanító
egyletnek közgyűlési határozata értelmében következő
pályakérdés tüzetik ki megfejtés végett: „Hogyan lehet a
gyermekben a tanulási kedvet felébreszteni és fejleszteni.“
A pályázat feltételei: 1.) A pályamunka idegen kézzel
írva jelíges levélke kíséretében, 1888 márczius hó 31 nap-
jáig adandó be az egylet elnökségéhez. 2.) A beérkezett
munkák közül a kitűzött jutalmat az nyerendi el, a mely
a kiküldött bíráló bizottság által abszolút szótöbbséggel
legjobbnak nyilvánítatik. 3.) A pályadij két darab cs. k.
arany 4.) Csak a nevezett egylet rendes tagjai pályáz-
hatnak. Nszeben, 1888. január hó 7-én. A választmány
névében Thomandel József t. egyt. titkár.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Püspök urunk ő nmlga** főpásztori körutjá-
ból, melyet a belsőszoznoki esperesi kerületben végzett, f.
hó 11-én déli vonattal, székhelyére szerencsésen visszaér-
kezett. Ezen alkalomból a ft. káptalan, központi papság és

ságot, s indítványozza, hogy a próba év letelvé a jószág-igazgató elbocsátassék s az uradalom haszonbérbe adassék.

— *Gr. Haller Jenő* nem hiszi, hogy a haszonbérbe adás célravezető legyen, részint az uradalom elhanyagolt volta miatt, részint mert egy oly nagy uradalomra nem akad bérlő a mostani viszonyok miatt; s ha akad, az még 30 ezer főt sem fog adhatni. Szükséges mindenekelőtt az uradalmat jókarba hozni, mert az meg fogja teremni gyümölcsét; azután vagy bérbe lehet adni, vagy házilag kezelni, s ha itt a személyben van a hiba változtatni kell ráta.

— *Br. Bornemissza Tivadar*, a haszonbérbe adást pártolja; a míg azonban ez keresztül vihető lenne, nem óhajtja a birtokot műveltetni, az eladandó ingóságokból kielégítő tiszta jövedelmet lehet kapni.

— *Györffy Gy.*, nem tartja méltányosnak, hogy az uradalom házi kezelésének ily megdöbbentő eredményénél a jószágigazgató magára hagyatik s az igazgató tanács hátravonul.

— *Biró B.* előadó: az ig. tanács javaslatot tett, a Statusgyűlésnek jogában állott azt elfogadni vagy el nem fogadni; a Statusgyűlés elfogadta, tehát rekriminációnak az ig. tanácsra nézve helye nincs. Ha baj van, annak nem az ig. tanács az oka, hanem a kezelés; itt kell tehát segíteni; ő részéről a haszonbérbeadást pártolja.

— *Györffy Gy.*: azt kérdezte, hogy a bérbeadásig mi történjék az uradalommal?

— *Biró B.* azt hiszi, hogy jószágigazgatóra vagy egy intézőre szükség van; tehát vagy a mostani megtartandó, vagy más választandó, annál is inkább, mert a haszonbéri kezelés mellett is szükség lesz jószágigazgatóra.

— *Beteg Ferencz* a haszonbéri kezelést nem tartja célravezetőnek: indítványozza, hogy fix adminisztrátornak adassék ki.

— *Kovács Ferencz* úgy véli, hogy a baj abban van, hogy az uradalom igen nagy része nincs értékesítve és művelés alatt; ki kell aknázni az uradalom minden részét s az eredmény egészen más leend; ezt meg fogja tenni egy haszonbérő; miért nem tudná meg tenni maga a Status házilag kezelve?

— *Miksa Elek* befejezni kívánja a már eléggé kimerített ügyet; úgy véli, hogy a baj oka abban rejlik, hogy nagyon sokan folynak be rendelkezőleg a kezelésbe; azért indítványozza, hogy az ig. tanács kebeléből küldessék ki egy három tagú bizottság a jószág haszonbérbe adásának előkészítésére, a mely bizottság a bérbeadásig kezelje a jószágot.

— *Züllich István* szintén a haszonbérbeadás mellett szól.

— *Dr. Groisz G.* úgy véli, hogy ha rossz volt a házi kezelés nem az annak az orvossága, hogy haszonbéri kezelésre térjünk át, hanem a kezelést javítani, ha a kezelő személyben van a hiba, azon kell változtatni.

— *Ugron G.* könnyelműségnek tartaná még további experimentációkkal veszélyeztetni az uradalom jövedelmét; ajánlja a haszonbérbeadást.

— *Beteg Sándor* a szavazást holnapra kívánja halasztatni.

— *Gr. Haller Jenő* úgy véli, nem arról volt szó,

hogy a házi-kezelés maradjon-e vagy haszonbéri kezelés léptetessék életbe, hanem miként kell a bajon segíteni.

— *Ugron Gábor*: de épen ez volt a tanácskozás tárgya és kéri a kérdést így téve fel azt szavazásra bocsátani.

— A gyűlés a 15-ös bizottság indítványát nem fogadja el, — szavazattöbbséggel pedig elhatározza a házi kezelést tovább folytatni, a jószágigazgató elbocsátatik és új pályázat kihirdetése elhatároztatik.

Felolvastatik a választás eredménye; e szerint megválasztottak az egyháziakból: Barts Ferencz, Gergely Ignác, Möller Ede; a világiakból: dr. Groisz Gusztáv, Ugron Gábor, Györffy Gyula, Csiki Viktor, br. Szentkereszt György.

A gyűlés bezáratik s folytatása másnap reggel 9 órára tüzetik ki.

(Folyt. köv.)

T Á R C Z A.

Estén.

*Még mindig fülemben
Cseng az est harangja
Üdvöz légy Istennek
Dicsőséges Anyja!*

*Látlak fenn az égen
Hófehér ruhában,
Szeliden reszkető
Csillag mosolyában . . .*

*Látlak a néma est
Beszédes árnyában,
Fájdalmaknak Anyja,
Sötét gyászruhában . . .*

*A Te dicsőséged,
A Te mély fájdalomad
Láttára — szívemben
Ezer érzés fakad . . .*

*Szó ki nem mondhatja,
Toll le nem írhatja . . .
Dicsőséged s gyászod
Lelkem megsiratja . . .*

*Sírok gyászod miatt:
Égő fájdalomban;*

*Dicsőséged felett:
Örvendő dalomban . . .*

*Legyen tiéd a szív
Bü- és örömkönye,
Az erdő virága,
Tenger minden gyöngye . . .*

*Neveddel fakadjon
A dal édes árja,
Ubját a fényes nap
Szent nevedben járja . . .*

*Neved mosolyogjon
A kelő életre,
Neved hintsen álmat
A fáradt lélekre . . .*

*S'ha éltünk alkonyán
Cseng az „est” harangja:
Légy velünk Istennek
Dicsőséges Anyja!*

Fülei Szántó Lajos.

A magány óraiban.

— Gondolatok. —

Irta: **Fülei Szántó Lajos.**
(Folytatás)

Az idő tapasztalatait a romok köveire szokta írni.
Ezekről tanulnak a bölcsek.

*

Legjobb hazaszeretet a munkás élet.

*

Sokszor adjuk el olcsón az egészséget és vásároljuk
drága pénzen a betegséget.

*

A jóakarat sohase gyenge, sohasem lassu.

*

Az éretlenség és szenvedély követválasztásnál leg-
többször „követ” választó.

*

A nép műveltségét jogainak mikénti gyakorlása tünteti fel.

*

Minden nap egy része hal meg életünknek. Sajátságos,
hogy mindenütt, mindenben látjuk a halált és mégis any-
nyira félünk attól.

*

A munkában megkérgesedett tenyér többet visz a
haza oltárára, mint a henyélő gazdag keztyűs keze.

*

Az unalom fárasztóbb, mint a munka.

*

A beszédes fájdalomban mindig kétkedtem.

*

A tévedés beismerése és megbánása többet ígér,
mint a jótettekkel való dicsekvés. (Qui stat videat, ne
cadat!)

*

Valahányszor jót teszünk, egy-egy szép emlékekkel
gazdagítjuk a multat, melynek fénye életünk alkonyára visz-
sza fog mosolyogni . . .

*

A világ hiúsága a jótékonyt is oly divatosan öl-
tözteti, hogy édes anyja az egyház alig ismer reá.

(folyt. köv.)

Irodalom.

— Megjelent: „**Bölcseleti folyóirat**“ III-ik évf.
3-ik füzet. Szerkeszti és kiadja Dr. Kiss János. Tartalma:
1. Értekezések. 2. Bölcseleti mozgalmak, vegyesek. 3. A
bölcselet magyar nyelve. — Irodalmi értesítő. — Ára egy
évre 5 frt.

— „**Az iskolai vizsgálatokról**“. Irta: Dreiszi-
ger Ferencz néptanító. 71 lap. Ára 30 kr. Megrendelhető
Adán (Bácsmegeye).

— „**Katholikus hitoktatás**“. Havi folyóirat.
Szerkeszti és kiadja: Fonyó Pál. III. évf. 10. szám. Elő-
fizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 55 kr. Megren-
delhető Sükösdön (Pestmegeye).

— „**Isten Igéje szent beszédekben**“. XIII. évf.
11. füzet. Szerkeszti és kiadja Jagicza Lajos ravazdi lel-
kész. — Előfizetési ára egész évre 2 frt.

— „**A legszentebb rózsafüzér királynéja**“
1888. 10-ik füzet. Szerkeszti és kiadja P., Angelikus. —
Ára 1 frt vagy 5 int. elvállalása.

— „**Családi regénytár**“. Szépirodalmi folyóirat
I. évf. 8-ik füzet. Szerkeszti Ribényi Antal Kispesten.

— **Pályázat.** A szebenmegyei róm. kath. tanító
egyletnek közgyűlési határozata értelmében következő
pályakérdés tüzetik ki megfejtés végett: „Hogyan lehet a
gyermekben a tanulási kedvet felébreszteni és fejleszteni.“
A pályázat feltételei: 1.) A pályamunka idegen kézzel
írva jelítség levélke kíséretében, 1888 márczius hó 31 nap-
jáig adandó be az egylet elnökségéhez. 2.) A beérkezett
munkák közül a kitűzött jutalmat az nyerendi el, a mely
a kiküldött bíráló bizottság által absolut szótöbbséggel
legjobbnek nyilvánítatik. 3.) A pályadíj két darab cs. k.
arany 4.) Csak a nevezett egylet rendes tagjai pályáz-
hatnak. Nszeben, 1888. január hó 7-én. A választmány
névében Thomandel József t. egyt. titkár.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Püspök urunk ó unglá** főpásztori körutjá-
ból, melyet a belsőszoznoki esperesi kerületben végzett, f.
hó 11-én déli vonattal, székhelyére szerencsésen visszaér-
kezett. Ezen alkalomból a ft. káptalan, központi papság és

tanári kar testületileg tisztelgett a fáradhatlan főpásztor ur előtt, kiknek érzelmeit Barts Ferencz nagyrépost püspök-helyettes ur ő nsga meleg szavakban tolmácsolta. — Ezen körut leírását is már kezünkhöz vettük s lapunk jövő számában kezdjük közölni.

— **Lapunk mai számával** utalványlapokat küldöttünk mindazoknak, kik előfizetési vagy tagsági díjjaikkal hátralékban vannak: tisztelettel kérjük az illetőket ezen lapokat felhasználni. —

— **Lapunknak írják:** Szeptember 23-án áldott meg a bolyai róm. kath. papilak és iskola, a nagyszámban jelen volt bolyavölgyi magyarság és intelligens közönség jelenlétében; mely alkalommal hatásos beszédet tartott P. Karda István, hálát adván Istennek hűveivel együtt, hogy Erdélynek ily nagy püspököt adott, ki Bolyáért is már csak néhány év alatt a 4000 frtot nagyban felülhaladó áldozatot hozott. — Imádkozott Püspök urunk ő Nagyméltósága hosszas életeért, hogy megkezdett nagy műveit befejezhesse. — Elismerését fejezte ki a közönség nevében, tek. Nyágai Sándor bolyai nagybirtokos vállalkozó lelkiismeretes munkálkodásáért, ki a szép és kényelmes épületet oly gyorsan és kifogástalanul felépítette. Meg van örökítve a papilak főbejárataánál márvány emléktáblán ő Nagyméltósága nagy neve a késő jövő számára, ezen felirattal, aranybetűkkel:

N. F.

*Lönhart Ferencz kegyes Atyánk
Erdélynek nagy püspöke;
Jó tetteid tényes sorát
E műved is hirdesse.*

Kívánjuk is mi mindnyájan Bolyavölgyében, hogy a gondviselés ő Nagyméltóságát az emberi kor legvégsőbb határáig tartsa meg, tegye áldásossá nagy áldozatait, tegye szerencsésé minden lépését!

— **A dieső szentmártoni temp'omra** Adakozók nevei: Föt. Kovács József, Vác. sznt. László 4 frt. 50 kr. Föt. Ruschek Ant. Győr 1 frt. Föt. Horváth L. Győr 1 frt. Föt. Toth Ant. Győr 1 frt. Carm. Convent Győr 1 frt. Szent Benedekrendi Székház Győr 3 frt. Fötiszt. Francs Norbert igazg. Győr 2 frt. Nagys. fötiszt. Mohl Ant. 1 frt. Föt. Pap János jobbágytalvi pléb. 1 frt. B. B. 2 frt. Olivashatlan 1 frt. Csaby József 1 frt. Dobai Ferencz 1 frt. Solyom 1 frt. N. N. Déva 40 kr. Boross Elek és nejei frt. N. N. 40 kr. Vásárhelyi főhadnagy és neje 1 frt. Biró Miklós 1 frt. Toth 30 kr. Valaki 60 kr. Adtam 30 kr. Moldován 20 kr. Nagy M. o. t. 30 kr. Juchó János 1 frt. 30 kr. Egy valaki 30 kr. I. S. L. 50 kr. Olivashatlan 20 kr. Valaki 40 kr. R. M. és N. N. 40 kr. Több N. N. 90 kr. Finövelde 50 kr. Egy szegény özvegy 5 frt. Nauf. József 10 kr. Orbok Antal Hosszuaszó 1 frt. Bánffy Mihály Hosszuaszó 1 frt. Kelemen László Hosszuaszó 1 frt. N. N. Hosszuaszó 20 kr. Szántó Sándor Hosszuaszó 2 frt. N. N. Hosszuaszó 20 kr. N. N. Hosszuaszó 1 frt.

— **Az erd. róm. k. irod. társ. pénztárába fizettek:** Nms. Lönhart Ferencz püspök ur ajándékké-

pen 200 frt. Hollaki Imre, pt. 7. 1886-ra 5 frt, 1887-re 5 frt. Takó János, rtg. 1888-ra 2 frt, Szabó József, elf. 1888-ra 1 frt. Ferenczy Lajos, rtg. 1888-ra 2 frt. Csiszér Ádám elf. 1883-ra 1 frt. László Dávid, rtg. 1888-ra 2 frt. Szabó István, ptg. 1888-ra 2 frt 50 kr. Barra Péter, ptg. 1889-re 2 frt 50 kr. Kovács Lajos, Zágon, elf. 1888-ra 4 frt. Pásztor György, elf. 1888-ra 4 frt. Ferenczy Ignác, ptg. 1888. 5 frt. Veress István, ptg. 1888 ra 5 frt. Klemmer János, ptg. 1888 ra 5 frt. Józsa Sándor, rtg. 1886 ra 1 frt, 1887-re 2 frt. Andrási Sándor, elf. 1888-ra 2 frt. Lukácsfi Manó, ptg. 1888-ra 2 frt 50 kr. Elekes Lőrincz, elf. 1887-re 4 frt. Bardocz István, elf. 1888 ra 4 frt. Sneli József elf. 1888-ra 4 frt. Kolozsvári szentferencz. zárda, elf. 1888-ra 4 frt. Orbán Jácint, elf. 1888-ra 4 frt. Utmann Venczel, elf. 1888 ra 4 frt. Nagy Ignác, elf. 1888-ra 4 frt. Eröss Gáspár, elf. 1888 ra 4 frt. Radányi József, elf. 1888 ra 2 frt. Biró Béla, ptg. 1888-ra 10 frt. Nagy Lajos, ptg. 1888-ra 5 frt.

(Folyt. köv.)

— **Pályázat** a Csik Ménaságon üresedésbe jött római katolikus segéd-kántor-tanító állomásra, mely folyó évi Október hó 16 án betöltendő lesz Jövedelme: a hittközségtől 42 kalangya rozs, 90 kal. zab, — a közcassából: mint tanító 70 frt. s ha a sekrestyei teendőket templomtisztogatás és harangozást is elvállalja, kapni fog 30 frt stola — mint segédkántornak 20 frt, a harangozással együtt 60 frt. Oszpora 5 frt. 45 kr, fa 40 terü lágý. Az iskola-épületben tisztessé es lakás, mely áll 2 szoba, egy kamara és egy pinczéből. Van sütőház, istálló, szin és szekér 2 sertés ól. Az iskola udvarán egy kis veteményeskert. A pályázók kellően felszerelt folyamodványokat october 16-ig alólírottához küldjék be, — de csakis oklevelesek pályázhatnak. — A személyesen jelentkezők előnyben részesülnek. György Márton, k. helyb. rkath. lelkész.

Szerkesztői üzenet.

Egy kis türelemre kérjük mindazon t. urakat, kik b. dolgozatikkal tiszteltek meg bennünket; rendre sorját kerítjük mindeniknek.

Máriacelli gyomorcsöppek.

Kitünő hatású szer a gyomor minden betegségekben.

Védjegy.

Félfelműhatatlan étvágyhiány, gyomorgörgőesség, rossz illatú léleket, felfúvódás, savanyu felbőfenes, kolika, gyomorhurut, gyomorgöcs, homok- és darakepződés, túlságos nyálkakepződés, sárgaság, undor és hányás, főtájás (ha a gyomortól ered), gyomorgöcs, székszorulás, a gyomornak étellekkel és italokkal való túlterhelése, gúliszták, lepmáj- és aranyeres bántalmak esetében. — Egy üvegecse ára használati utasítással együtt 40 kr., kettős palack 70 kr. Központi széküldés **Brady Károly** gyógyszerész által **Kremsierben** (Morvaország).

Kapható minden gyógyszerárban.

Óvás! A valódi máriacelli gyomorsöppet sokat hamisítják és utánozzák. A valódiság jeleit minden üvegenk piros, a fenti védjeggyel ellátott borítékba kell göngyölvé lennie és a minden üvegehez mellékelni használati utasításon meg kell jegyezve lenni, hogy az Kremsierben Gusek Henrik könyvnyomdájában nyomtatott.

Hamisítatlanul kapható: Gyulaféhevárt: Frölich Gyula gyógyszerésznél. — Szászvároson: Deák György, Graffius József, Wlad N. gyógyszerésznél. — Szászsebes: Binder Lajos és Keinhard G. C. gyógyszerésznél. — Medves: Schuster gyógyszerésznél. — Szerdahely: Schimert Chr. Fr. gyógyszerésznél. — Radnóth: Jeney D. gyógyszerésznél. — Verespatak: Moldován Lajos gyógyszerésznél. — Hátszeg: Csonka József gyógyszerésznél.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **Dr. TODOR JÓZSEF.**
Szerkesztőtársak: **Dr. CSERNI BÉLA, PAL ANTAL, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN.**

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulaféhevárt.